

نگاهی به شعرهای «عباس صفاری» رسیدن به مقام والای سادگی

علیرضا بهنام

■ نسل من عباس صفاری را از سال‌های دور و با شعرهایی که از همان دوردست‌های آن سوی کره زمین به مقصد نشریات مرجع ادبی دهه ۷۰ می‌فرستاد به یاد می‌آورد. صفاری شاعری است که از جهات بسیاری خلافاً مد عادت عمل کرده است. او اصلاً نمی‌ترسد معمولی باشد، می‌تواند ساده‌ترین خیال‌هایش را با معمولی‌ترین کلمات به‌شعر تبدیل کند چرا که اطمینان دارد ساده‌ترین خیال‌های یک خیال‌پردار معادل دورآندسترس‌ترین خیال‌های یک آدم معمولی است. مثل بیشتر خیال‌پردازها، او نمی‌ترسد که رمانتیک باشد. جهان در خیال‌های او همان‌طور است که باید باشد و شهر شعر او «در نقشه هیچ کشوری نیست». به علاوه در این شهر «هیچ تابلنده‌ای بی‌اجازه او آب نمی‌خورد.» «هن» راوی در شعرهای او قهرمانی بی‌زوال است که بی‌وقفه دنبال آرمان‌شهری دست‌نیافتنی می‌گردد. این است که در این شعرها زشت‌ترین واقعیت‌های زندگی نیز با کلماتی زیبا و گوش‌نواز به بیان درمی‌آیند. صفاری در شعرهایش از پر حرفی و توضیح واضحات نمی‌ترسد. خودش معترف است که نمی‌ا از اشعارش را «پر حرفی شکست‌ناپذیرش خراب کرده است.» او برای حس‌آمیزی از معمولی‌ترین روش‌ها، یعنی ترکیب‌های وصفی و استعاری آشنا با اصرار استفاده می‌کند و از این هم نمی‌ترسد که ترکیب‌های شعرش از فرط استعمال در شعرهای پیش از او تاریگی خودشان را از دست داده باشند. با مجموع کردن این مشخصات است که شعر عباس صفاری صدايي مخصوص به خود یافته است که خواننده را به یاد سوررئالیست‌های فرانسوی در آغاز قرن بیستم میلادی می‌اندازد. تمپیدهای شری او از نیاز به آزادسازی خیال و ضرورت روایت کردن «هن» با صدایی بلند برای مخاطب سرچشمه می‌گیرند. این در حالی است که صدای تخیل «هن» در شعر صفاری چنان بلند است که هر نوع تلاش خواننده برای تخیل آزاد را غنیمت می‌گذارد. در این شعرها «هن» راوی با اقتدار در ذهن خواننده می‌نشیند، به جای او خیال می‌کند و او را وادار می‌کند بپذیرد که این خیال‌ها از آن خودش بوده‌اند. درست با همین مشخصات شعری بود که سوررئالیست‌ها، سیلی رمانتیک معروف‌شان را به ذوق عمومی زدند. اما مشکل اینجاست که یک قرن بعد از آغاز کار این شورشیان عزیز، تمپیدهای شری‌شان به نوبه خود به جزئی از «ذوق عمومی» تبدیل شده‌اند و دیگر خواب عادت‌زده هیچ خواننده‌ای را برنمی‌آشوبند. زبان

فوائد هم‌نیشینی واژگان و قابلیت ایجاد ترکیب‌های خوش‌آهنگ صامت‌ها و مصوت‌هاست؛ نکته‌ای که به شکلی محسوس به‌هر قطعه از شعرهای صفاری ریتمی خاص و مخصوص به خود می‌بخشد. به این ترتیب هر قطعه از این شعرها را می‌توان متناظر با یک خط ملودی دانست. این در حالی است که در بعضی شعرها مثل «تغ خیال‌آستان» از مجموعه دوربین قدیمی تکرار این خط ملودی شعر را به یک جمله موسیقایی شبیه‌تر می‌کند. با این همه شعر صفاری درست مثل شعر بیشتر هم‌نسلان او تنها در همین حد ابتیایی از ایجاد موسیقی باقی می‌ماند و به محدوده ترکیب ملودی‌ها و ایجاد یک قطعه موسیقایی، که مشخصه شعر بسیاری از جوانان امروزی است، وارد نمی‌شود.

اما با آنکه مشخصه اصلی شعر صفاری به تصویر کشیدن موقعیت‌های معمولی با زبانی ساده است اما او در بعضی شعرهایش تلاش می‌کند از این قاعده عدول کند. نمونه بارز این تلاش زمانی است که مثلاً به تأسیی از «گیوم پولینر» شعری را که درباره چتر است به شکل یک چتر می‌نویسد یا سطرهای از شعری دیگر را که در درباره ماه است به شکل یک نیم‌دایره اجرا می‌کند. چنین کاری علاوه بر آنکه تازگی خود را نزد خوانندگان یک قرن است که از دست داده، شکل دیگری از همان پرگویی پیش گفته محسوب می‌شود یعنی همان شکلی که در زبان نقد امروز به آن بازنمایی مضاعف می‌گویند و نوعی از توضیح مکرر است. به این ترتیب واضح است که بهترین و تاثیرگذارترین شعرهای صفاری را می‌توان میان آن دسته از آثار او جست و جو کرد که از چنین تلاش‌های نافرجامی دور هستند؛ خیال‌هایی ساده، تصویری و روایت‌مدار. بدیهی است که این خیال‌های ساده بر شاهنهای سنت‌های بزرگ شعر فارسی استنادند و قابلیت‌های مغفول‌مانده شعر شامولویی، شعر ناب و حتی شعر حجم را یک‌جا در خود مجموع می‌کنند و این فرق دارد با تلاش‌های نافرجامی که این روزها در کار است تا شعر را از شعر بودن ساقط و به نثری کالایی میل کند که مشخصات ساده‌انگاری است و نام ساده‌نویسی را با خود یدک می‌کشد. مجموع کردن نام صفاری با این به اصطلاح شاعران ظلم بزرگی است در حق شاعری که با گذشتن از کوره‌راه چندین دهه شامری به مقام والای سادگی دست پیدا کرده است. تمامی نقل‌قول‌ها از مجموعه شعر دوربین قدیمی است.

گفت‌وگو با «عباس صفاری» درباره مجموعه شعر اخیرش و وضعیت شعر امروز

تاریک‌روشنای شعر

دهه ۸۰ شعر معاصر ایران به نوعی حساس‌ترین دوران شعر ایران بوده است، چراکه شعر در دهه ۷۰ با بحران مخاطب روبه‌رو شد و انزوای شاعران آن دهه و فاصله گرفتن مخاطبان از شعر آنها، بستری نامساعد برای نسل دهه ۸۰ به وجود آورد. از این‌رو حضور شاعرانی چون عباس صفاری در دهه ۷۰ تنفس مصنوعی مقطعی برای شعر دورانی بود که شعر به‌طور جدی با بحران مخاطب مواجه شده بود. «عباس صفاری» به‌ویژه در دو اثر موفق خود «دوربین قدیمی» و «کبریت خیس» خود را به عنوان شاعری متفاوت و جدی تثبیت کرد. در شعر صفاری زبانی ساده با مفاهیم کلاسیک و اسطوره‌ای تلفیق شده است. پیوند چهره ساده کلمات با شمایل پیچیده در شعر صفاری، معنایی را به دست می‌دهد که بدون نیاز به زبانی فاخر و ثقیل به قول شاملو «همه‌چیز را از لا لایی به شیویر در القبا تغییر می‌دهد.» عباس صفاری اخیراً دفتر شعر «تاریک‌روشنا» را منتشر کرده که در مدت کوتاهی تجدید چاپ نیز شده است. با عباس صفاری به مناسبت انتشار این دفتر شعر که خودش می‌گوید: «بخش چشمگیر آن مجموعه به گمانم فشرده‌گی و وفور تصاویر و ایماز‌هایی است که در حد توانم کوشیدهام نو و اورژینال باشند» و درباره وضعیت بحرانی شعر امروز گفت‌وگو کرده‌ایم. صفاری معتقد است: «امروز تعداد اندکی هنرمند هستند که حرفی برای گفتن دارند و مابقی آوانگار‌دهای پرمدعایی که آینده قرار است کشف‌شان کنند. در این اوفسای از خودبیگانه تعدادی به هنر روی می‌آورند و به‌هر نحوی می‌کوشند سری نوی سرها در آورند البته بخشی از این آشفنگی با بحران ناشی از انتشار‌های نسنجیده و تریبون‌هایی است که خیلی زودتر از موقعی که شاعری سزاوارش باشد، در اختیار او قرار می‌گیرد و اسباب سردرگمی خواننده و توهم پدیدآورنده می‌شود. اینجاست که ناشران باید جدیت و دقت بیشتری در انتخاب به خرج بدهند.»

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

کلمات «تولدی دیگر» فروغ استفاده کرده‌اند و گاهی تعجب می‌کنید که چگونه نشریه‌ای معتبر چنین اشعاری را با چنان شباهت آشکاری به شعر فروغ چاپ کرده است.

اما تجربه نشان داده است که در نهایت آن تعداد انگشت‌شماری که شعر را به خاطر خود شعر انتخاب کرده‌اند و از آن به مثابه سکوی پرش استفاده نمی‌کنند دیر یا زود از این مرحله می‌گذرند و ذهن و زبان خودشان را پیدا می‌کنند. بگذارید این را نیز بگویم که مردم و به‌ویژه نسل جوان هرچه بیشتر بپوشند بهتر است. مقداری از این آشفنگی بیا بجرانی که حرف ما را به اینجا کشانده، ناشی از انتشار‌های نسنجیده و تریبون‌هایی است که خیلی زودتر از موقعی که شاعری سزاوارش باشد، در اختیار او قرار می‌گیرد و اسباب سردرگمی خواننده و توهم پدیدآورنده می‌شود. اینجاست که ناشران باید جدیت و دقت بیشتری در ادیت و انتخاب به خرج بدهند.

کتاب تأثیر اثر (شعر) بر جامعه، تا حد بسیاری وابسته به زیبایی‌شناسی آن است. شما در مجموعه شعر اخیرتان، «تاریک‌روشنا» چقدر به زیبایی‌شناسی شعر توجه داشته‌اید؟

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

عباس صفاری در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

ساعت ۲۵

در حاشیه «میم و آن دیگران»

محمود دولت‌آبادی

یاد بعضی نفرات

علی شروقی

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی شروقی در جشنواره شعر فجر ۱۳۸۷

علی